

სირიის გეოსტრატეგიული გარემო და უსაფრთხოების არქიტექტურის ტრანსფორმაცია

მარიამი ბაზერაშვილი

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი

პოლიტიკის მეცნიერების სადოქტორო

პროგრამის დოქტორანტი

mariam.bazerashvili@ciu.edu.ge

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0007-6237-4170>

DOI: 10.52340/splogos.2025.03.01

აბსტრაქტი

სტატია მიმოიხილავს სირიის გეოსტრატეგიულ გარემოსა და უსაფრთხოების არქიტექტურის ტრანსფორმაციის ეტაპებს ასადის დინასტიის მმართველობიდან დღემდე. სირია ახლო აღმოსავლეთის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან გეოპოლიტიკურ წერტილს წარმოადგენს, რომელსაც აქვს ხმელთაშუა ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროზე გასასვლელი, ის აკავშირებს ენერგორესურსებით მდიდარ სპარსეთის ყურესთან მიმავალ სავაჭრო გზებს. სირიის გეოგრაფიულმა მდებარეობამ, ასევე ეთნიკურ-რელიგიურმა მრავალფეროვნებამ, სირია აქცია კონფლიქტების, ძალაუფლების ბრძოლისა და რეგიონული კონკურენციის მთავარ არენად. სირიაში არსებულმა სოციალურ-ეკონომიკურმა უთანასწორობამ და პოლიტიკური თავისუფლებების უქონლობამ ქვეყანა ჩააგდო ერთ-ერთ ყველაზე ხანგრძლივ და სისხლიან სამოქალაქო ომში, რომელსაც პარალელურად ემატებოდა სხვადასხვა სახელმწიფოს დავა აღნიშნულ ტერიტორიაზე ზეგავლენის მოსახდენად. წლების ცვილელბასთან ერთად, განსაკუთრებით რუსეთმა და ირანმა მოიკიდა ფეხი სირიაში. რუსეთის დამარცხების გამოვლინებად ითვლებოდა ასადის რეჟიმის დამხობა, თუმცა, ახლად არჩეულმა პარტიამ 2025 წელს დაიწყო მოლაპარაკებები რუსეთთან, რომელიც მათი მჭირდრო, ისტორიულ-პოლიტიკური კავშირიდან გამომდინარე, მოსალოდნელიც იყო. ტრანზიციული ხელისუფლება ცდილობს ქვეყნის აღდგენას, თუმცა, მათ წინაშე დგას კორუფციის, ნარკოტიკებით ვაჭრობისა და ფრაგმენტირებული უსაფრთხოების სისტემის გამოწვევები.

საკვანძო სიტყვები: გეოსტრატეგიული, უსაფრთხოების არქიტექტურა, სირია, ასადის მმართველობა, ავტორიტარული

Transformation of Syria's Geostrategic Environment and Security Architecture**Mariami Bazerashvili**

Caucasus International University

PhD Candidate in Political Science

mariam.bazerashvili@ciu.edu.geORCID iD: <https://orcid.org/0009-0007-6237-4170>**Abstract**

The article examines the stages of transformation in Syria's geostrategic environment and security architecture under the rule of the Assad dynasty. Syria represents one of the most complex geopolitical centers in the Middle East, with access to the eastern coast of the Mediterranean Sea and connections to energy-rich Persia and trade routes leading to the Gulf. Its geographical location, combined with deep ethnic and religious diversity, has turned Syria into a major arena for protests, power struggles, and regional competition. The absence of political freedom, economic inequality, and long-term instability has plunged the country into one of the longest and most devastating wars in modern history, marked by the ongoing struggle of external powers for influence over its territory. Over the years, Russia and Iran have established significant footholds in Syria. The overthrow of the Assad regime was initially viewed as a sign of Russia's setback; however, the newly elected leadership in 2025 began negotiations with Moscow, with which Syria has a complex historical and political relationship. Although the restoration of transitional energy cooperation is anticipated, the country continues to face serious challenges, including corruption, labor trafficking, and a fragmented security system.

Keywords: Geostrategic, Security Architecture, Syria, Assad's rule, Authoritarianism

სტატიის მიზანია სირიის გეოსტრატეგიული გარემოს ანალიზი და იმ ტრანსფორმაციული პროცესების შეფასება, რომელიც მიმდინარეობს, როგორც შიდა პოლიტიკური, ასევე გარე ძალების ჩართულობის, რაც, თავის მხრივ, განსაზღვრავს სახელმწიფოს უსაფრთხოების სისტემის მომავალ კონფიგურაციას.

სტატიის ამოცანებია:

- სირიის გეოსტრატეგიული მდებარეობის მნიშვნელობის გამოვლენა;
- ქვეყნის შიდა პოლიტიკური და სამხედრო დინამიკის შეფასება;
- რეგიონული მოთამაშეების სტრატეგიული ინტერესების ანალიზი;
- გლობალური ძალების, განსაკუთრებით, რუსეთის როლის განსაზღვრა სირიის კონფლიქტში.

კვლევის ობიექტს წარმოადგენს სირიის გეოსტრატეგიული გარემო და მასზე მოქმედი ფაქტორები, ხოლო **კვლევის საგანს** ქვეყნის შიდა და გარე აქტორების ურთიერთქმედება, მათი სტრატეგიული ინტერესები და გავლენა უსაფრთხოების არქიტექტურის ტრანსფორმაციაზე ახლო აღმოსავლეთის კონტექსტში.

კვლევა ეფუძნება **თვისებრივი კვლევის მეთოდს**, სადაც გამოვიყენეთ კომპლექსური მიდგომა, რომელიც აერთიანებს როგორც ისტორიულ, ისე შედარებით-ანალიტიკურ მეთოდებს. კონტენანალიზისა და “Case study” მეთოდს, რომლის საშუალებით გამოიკვეთა სირიის პოლიტიკური და უსაფრთხოების არქიტექტურის ტრანსფორმაცია.

სტატიაზე მუშაობისას გამოყენებულ იქნა რამდენიმე პოლიტიკური თეორია; კერძოდ, ჰანს მორგენტაუს პოლიტიკური **რეალიზმის** თეორია, რომელიც დაფუძნებულია სახელმწიფოების ეროვნულ ინტერესებზე, სადაც ძალა არის განსაზღვრელი ფაქტორი მოლაპარაკებებისა და ზეგავლენის მოსახდენად. ასევე, ალექსანდრ ვენდტის **კონსტრუქტივიზმის** თეორია, რომელიც არის განსაზღვრელი არა მხოლოდ სახელმწიფოების ურთიერთთანამშრომლობისა, არამედ სახელმწიფოს შიგნით არსებული პოლიტიკური ყოფიერებისა, რისი ნათელი მაგალითი არიან სირიელი მოქალაქეები, რომლებიც წლების მანძილზე ცდილობდნენ ავტორიტარული პოლიტიკის შეცვლასა და საკუთარი უფლებების დაცვას.

შესავალი

სირიის საკითხი თანამედროვე პოლიტიკის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან აქტუალურ საკითხს წარმოადგენს. სირიის უსაფრთხოების არქიტექტურა მისი გეოსტრატეგიული მდებარეობიდან გამომდინარე მუდმივად განიცდის ტრანსფორმაციას, რომელიც პირდაპირ აისახება რეგიონულ სტაბილურობაზე. ეს გარემოება, ეთნიკურ-რელიგიურ მრავალფეროვნებასთან ერთად, წლების განმავლობაში ქმნიდა შიდა დაპირისპირებებისა და გარე აქტორების ჩარევის ნიადაგს. აქ იკვეთება რეგიონული მოთამაშეების: თურქეთის, ირანის, ისრაელისა და საუდის არაბეთის ინტერესები, ასევე გლობალური ძალების: აშშ-ის, რუსეთის, ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების და ჩინეთისა, რომელიც აქტიურად იყენებს ქვეყნის სტრატეგიულ მდებარეობას საკუთარი მიზნებისთვის. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია რუსეთსა და ირანს შორის ურთიერთობების დათბობის პოლიტიკა, რომელიც სირიის კონტექსტში დაიწყო და აძლიერებს მათი სამომავლო თანამშრომლობის პერსპექტივას.

ახალ პოლიტიკურ რეალობაში სირია საერთაშორისო ყურადღების ცენტრში აღმოჩნდა. რუსეთისთვის მნიშვნელოვანი იყო გავლენის შენარჩუნება ასადის მემკვიდრეობით, ხოლო პარალელურად ისრაელი ცდილობდა გავლენის გაძლიერებას სირიაში. რეგიონში რადიკალური ჯგუფების არსებობა გრძელდება, რაც ხელს უშლის

დემოკრატიული ღირებულებების განვითარებას და ავტორიტარული რეჟიმის გაძლიერებას.

ასადის რეჟიმის ისტორია იწყება 1970 წლიდან, როცა ჰაფეზ ალ-ასადი სამხედრო გადატრიალებით მოვიდა ხელისუფლებაში. მისი მმართველობა ხასიათდებოდა ძალაუფლების მკაცრი ცენტრალიზაციით, უსაფრთხოების სტრუქტურების გაძლიერებით და ალავიტური ელიტის გავლენის ზრდით. ჰაფეზის მემკვიდრეობა მისმა ვაჟმა, ბაშარ ალ-ასადმა გააგრძელა 2000 წლიდან 2024 წლამდე. ბაშარის მმართველობა წინააღმდეგობრივ პერიოდად დარჩა ისტორიაში, როგორც, ეკონომიკური რეფორმებისა, რაც ძირითადად ელიტისთვის მომგებიანი იყო, მოსახლეობის ფართო ფენები კი მძიმე სოციალურ-ეკონომიკურ პირობებში რჩებოდნენ.

2011 წელს დაწყებული არაერთი პროტესტი, რომელიც არაბული გაზაფხულის ტალღის ნაწილი გახლდათ, სწრაფად გადაიზარდა ერთ-ერთ ყველაზე სისხლიან კონფლიქტში თანამედროვე სირიაში. ომმა მილიონობით ადამიანი შეიწირა და დააზარალა, შექმნა მასშტაბური ჰუმანიტარული კრიზისი და ქვეყანა გარე ძალების ინტერესთა ასპარეზად აქცია. რუსეთისა და ირანის მხარდაჭერა ასადის მთავარ საყრდენად დარჩა, მაშინ როცა, დასავლეთი, თურქეთი და სპარსეთის ყურის ქვეყნები სხვადასხვა ოპოზიციურ ჯგუფებს ეხმარებოდნენ.

2024 წელს ბაშარ ალ-ასადის დაცემა მნიშვნელოვანი გარდატეხა იყო, როგორც სირიის შიდა პოლიტიკაში, ასევე რეგიონული უსაფრთხოების კონტექსტში. ახალი გარდამავალი ხელისუფლება ცდილობს ქვეყანაში სტაბილურობის, საერთაშორისო ლეგიტიმაციისა და უსაფრთხოების სისტემის აღდგენას, თუმცა მათ წინაშე მძიმე გამოწვევებია: კორუფცია, ფრაგმენტაცია და ეკონომიკური პრობლემები. სირიის მაგალითი ნათლად აჩვენებს, როგორ შეიძლება ერთ გეოსტრატეგიულად მნიშვნელოვან სივრცეში ერთმანეთის ინტერესები გადაიკვეთოს რეგიონულ და გლობალურ ძალებს შორის. სტატია ყურადღებას ამახვილებს ასადების მმართველობის, მისი დამხობის შემდგომი რეალობის, სხვადასხვა სახელმწიფოს როლისა და უსაფრთხოების სისტემის წინაშე მდგარი გამოწვევების ანალიზზე.

სირია აზიის დასავლეთ ბოლოში მდებარეობს, რომელიც ევროპას, აზიასა და აფრიკას შორის სახმელეთო ხიდის ცენტრალურ ნაწილს წარმოადგენს. სირიის მდებარეობამ ის გარე აქტორების, განსაკუთრებით, ისრაელისა და ირანის სამიზნედ აქცია, რომლებიც საკუთარი დამანგრეველი ინტერესებისთვის ქვეყანაში დომინირებას ცდილობენ.

სირიის მოსახლეობისა და ისტორიული განვითარების ძირითადი ნაწილი ქვეყნის დასავლეთ ღერეფანშია კონცენტრირებული ჩრდილოეთიდან სამხრეთისკენ, თურქეთის საზღვრიდან იორდანის საზღვრამდე, ალეპოს, ჰამას, ჰომსისა და დამასკოს გავლით. თუმცა, სირიის აღმოსავლეთ-დასავლეთის ღერეფების განვითარება, ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროდან ალეპოს, რაქას, ჰასაკასა და დეირ ეზ-ზურის ქალაქების გავლით და ერაყის საზღვრამდე, არანაკლებ მნიშვნელოვანია და

ძირითად ეკონომიკურ შესაძლებლობას წარმოადგენს. სირიის ხმელთაშუა ზღვის პორტები ლატაკია, ტარტუსი და ბანიასი შეიძლება კიდევ უფრო განვითარდეს სირიისა და, ასევე, ერაყის საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად. სირიის საუკეთესო სასოფლო-სამეურნეო მიწები და მისი წყლისა და ნავთობის რესურსების უმეტესი ნაწილი ამ აღმოსავლეთ-დასავლეთ დერეფანზე მდებარეობს. ალექო სირიის ტექსტილის ინდუსტრიის სამშობლოა, ხოლო ქალაქის აღმოსავლეთით გადაჭიმული ჩრდილოეთი ვაკეები მისი ბამბის წარმოების ცენტრია. რეგიონი სირიის სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის (ხორბალი, პარკოსნები, ზეთისხილი და მეცხოველეობა) წარმოების მნიშვნელოვან წილს შეადგენს. აღმოსავლეთ-დასავლეთის დერეფნის რეგიონების განვითარება კრიტიკულად მნიშვნელოვანია სირიის შიდა პოლიტიკური რეინტეგრაციისთვის და შეავსებს რეგიონულ ეკონომიკურ პროექტებს, როგორცაა თურქეთის კავშირები ცენტრალურ აზიასთან კავკასიის გავლით და ერაყის განვითარების გზის პროექტი, რომელიც თურქეთს არაბეთის ყურეში მდებარე გრანდფაუს პორტის პროექტთან აკავშირებს. სირია შეიძლება განთავსდეს, როგორც დასავლეთის ტერმინალი აზიის სხვა ქვეყნებიდან მათთან ვაჭრობისთვის და სირიელ ექსპორტიორებს, რა თქმა უნდა, შეუძლიათ ისარგებლონ ამ სატრანსპორტო კავშირებით.¹

თანამედროვე სირიამ საფრანგეთისგან დამოუკიდებლობა 1946 წელს მოიპოვა. 1949-1971 წლებში მრავალი სამხედრო გადატრიალების მცდელობა იყო სირიაში. 1958-1961 წლებში სირია ხანმოკლედ შეუერთდა ეგვიპტეს და ჩამოაყალიბა არაბთა გაერთიანებული რესპუბლიკა. აღსანიშნავია, რომ 1963 წლის გადატრიალების შედეგად არაბთა სოციალისტურმა ბაასის პარტიამ ერთპარტიული სახელმწიფო დააარსა. გენერალმა ჰაფეზ ალ-ასადმა 1970 წელს ხელისუფლება ხელში ჩაიგდო და რეპრესიული პოლიტიკური სისტემა დაამყარა.²

„არაბული გაზაფხული“ 2010 წლის დეკემბერში დაიწყო ტუნისელი ხილის გამყიდველის თვითდაწვით, რომელიც კორუფციას გმობდა. მისმა ქმედებამ ტუნისში, შემდეგ კი ახლო აღმოსავლეთსა და ჩრდილოეთ აფრიკაში საპროტესტო აქციები გამოიწვია, რამაც ტუნისში, ეგვიპტესა და იემენში დიდი ხნის მმართველი ლიდერები აიძულა გადამდგარიყვნენ. ავტორიტარული რეჟიმის წინააღმდეგ შთაგონებულმა სირიის სამხრეთ-დასავლეთ ქალაქ დერააში თხუთმეტმა ბიჭმა სკოლის კედელზე წარწერა დაწერა: „ხალხს რეჟიმის დამხობა სურს“. ისინი დააპატიმრეს და აწამეს. მათ მხარდამჭერი დემონსტრანტები პოლიციას შეეჯახნენ და პროტესტი გავრცელდა სხვადასხვა ქალაქშიც. ბევრი მომიტინგე რეჟიმის შეცვლაზე უფრო მოკრძალებულ რამეს მოითხოვდა: პოლიტპატიმრების გათავისუფლებას, ნახევარსაუკუნოვანი საგანგებო მდგომარეობის დასრულებას, მეტ თავისუფლებას და კორუფციის აღმოფხვრას. ტუნისელი ზინ ალ-აბიდინ ბენ ალისა და ეგვიპტელი ჰოსნი

¹ გაჩეჩილაძე, რ. ახლო აღმოსავლეთის გეოპოლიტიკა. თბილისი, ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, 2019.

² Laub, Z. Maizland, L. Robinson, K and J. Syria's Civil War: The Descent Into Horror. Council on Foreign Relations.

მუბარაქისგან განსხვავებით, ასაღმა მომიტინგეებს დაუყოვნებლივ უპასუხა, რომელიც შემოიფარგლა მხოლოდ სიმბოლური რეფორმების შესთავაზებით და უსაფრთხოების სამსახურებს პროტესტის ძალის გამოყენებით ჩახშობისკენ მოუწოდა. რეჟიმის საწინააღმდეგო საპროტესტო აქციები მალევე გავრცელდა დერაადან ისეთ დიდ ქალაქებში, როგორიცაა დამასკო, ჰამა და ჰომსი. იმ პერიოდისთვის, დაკავების

ცენტრებში ხშირად ფიქსირდებოდა წამებისა და სასამართლოს გარეშე სიკვდილით დასჯის შემთხვევები. შემდეგ, 2011 წლის აპრილის ბოლოს, სირიის არმიამ ტანკები შეიყვანა და დერაას ალყა შემოარტყა. მშვიდობიან მოსახლეობაში დაღუპულთა რიცხვი გაიზარდა და მაცხოვრებლებს თერთმეტი დღის განმავლობაში საკვები, წყალი, მედიკამენტები, ტელეფონი და ელექტროენერგია არ მიეწოდებოდათ. საერთაშორისო დაგმობის ფონზე, რეჟიმმა გარკვეული დათმობები შესთავაზა, მაგრამ მან დერაას მსგავსი რეაქცია სხვა ადგილებშიც გაიმეორა, სადაც საპროტესტო აქციები მიმდინარეობდა, გაცილებით ხანგრძლივი და დანახარჯებით, რამაც რეჟიმის ზოგიერთ მოწინააღმდეგეს იარაღის ხელში აღება აიძულა. სოფლებსა და ქალაქურ უბნებში ადგილობრივი საკოორდინაციო კომიტეტები შეიქმნა. თავდაპირველად რეჟიმისადმი წინააღმდეგობის ორგანიზებისთვის შექმნილი ამ კომიტეტების უმეტესობამ საჯარო ადმინისტრირებისა და მომსახურების მიწოდების როლი იკისრა.³ ბაშარ ალ-ასადის მთავრობა 2024 წლის 8 დეკემბერს შეიარაღებული ოპოზიციური ჯგუფების კოალიციის მიერ დამარცხდა, რითაც დასრულდა სირიაში ბაასის პარტიის დიდი ხნის მმართველობა.⁴

2024 წელს სირიელები ყოველდღიურად ამჩნევდნენ ძალადობის და გაჭირვების შედეგებს. ქვეყანაში მძიმე ყოფაა, ყოველდღიურობა დაძაბულია, ეკონომიკა რყევადია, უსაფრთხოება კი თითქმის არ არსებობს. რუსეთი და ირანი კვლავ მხარს უჭერდნენ სირიის მთავრობას, როგორც ფინანსურად, ისე სამხედრო თვალსაზრისით, სანამ ქვეყანა საყოველთაო ქაოსში არ აღმოჩნდა. აშშ ამ დროს ქურთების ხელმძღვანელობით მოქმედ სირიის დემოკრატიულ ძალებს (SDF) უჭერდა მხარს ჩრდილო-აღმოსავლეთში, ხოლო თურქეთი, სირიის ეროვნულ არმიას (SNA). პარალელურად, ისრაელი ამ კონფლიქტში ყველაზე აქტიურად ჩაერთო, 2024 წლის 8 დეკემბრის საჰაერო დარტყმებით, რომლებმაც სამხედრო ინფრასტრუქტურა სერიოზულად დააზიანა და ჰერმონის მთის სამხრეთ კალთაზე კონტროლი განავითარეს. ეს ყოველივე კიდევ უფრო აჩვენებს, როგორ არის სირია გეოსტრატეგიულად მნიშვნელოვან ადგილად, სადაც სხვადასხვა ძალა ერთმანეთს მუდმივად კვალს აჩნევს.

თურქეთისთვის სირია ყოველთვის მნიშვნელოვან სახელმწიფოდ დარჩება, მათ ჯერ მარტო საზღვარი აკავშირებთ, რის გამოც სირიასთან არსებული საკითხები ქვეყნის საგარეო და შინაგანი პოლიტიკის ნაწილიცაა. ქვეყნის შიგნით სირიელი ლტოლვილების რაოდენობა დაახლოებით 3.6 მილიონს აღწევს, რაც მასპინძლ

³ Hassan, T. Syria events of 2024. Human Rights Watch

⁴ Syria - Risk Level: Current Crisis . Global Centre For The Responsibility To Protect

ქვეყანაში სოციალური დაძაბულობის ზრდას იწვევს და ნაციონალისტური, ულტრამემარჯვენე მოძრაობების გაძლიერებას უწყობს ხელს. სირია-თურქეთის საზღვარზე ბევრია სირიელი და ერაყელი ქურთი, რომლებიც ავტონომიური რეგიონის შექმნას ცდილობენ. მათი მცდელობა უშუალოდ ეწინააღმდეგება როგორც სირიის, ისე თურქეთის ტერიტორიულ მთლიანობას და ქმნის მუდმივ დაძაბულობას. ეს ყველაფერი აჩვენებს, რომ სირია მხოლოდ ქვეყნის შიდა პოლიტიკის საკითხი არაა, ის რეგიონულ და გლობალურ თამაშში ერთ-ერთ მთავარ მოთამაშედ იქცა. დაპირისპირებებმა შექმნა ისეთი სიტუაცია, სადაც ადამიანთა ყოველდღიური ცხოვრება, უსაფრთხოება და მომავლის იმედი მუდმივად ერწყმის გლობალური პოლიტიკის ძვრებს. მიმდინარე წლის 4 თებერვალს ანკარაში სირიის ახალ პრეზიდენტ აჰმედ ალ-შარასა და თურქეთის პრეზიდენტ რეჯეფ თაიფ ერდოღანს შორის შეხვედრა გაიმართა. ეს იყო შარას მეორე ვიზიტი საზღვარგარეთ მისი თანამდებობაზე დანიშვნის შემდეგ და ბევრისთვის სიგნალი გახდა სირიის მომავლის მიმართულება. ბოლო წლებში თურქეთი აქტიურად ცდილობდა ურთიერთობების ნორმალიზებას ასადის რეჟიმთან, თუმცა ეს პროცესები ხშირად შეფერხდა და ვერ მიაღწია შედეგს. ბოლო მოვლენები აჩვენებს, რომ ანკარა-დამასკოს ურთიერთობა ახლა შედარებით მყარია – გზა, რომელიც მათ 2012 წლიდან გაიარეს, ძალიან გრძელია. მაშინ შარა პირველად იყო „ჯაბჰათ ალ-ნუსრას“ მეთაური, რაც მნიშვნელოვნად განსაზღვრავდა რეგიონში მის როლს.⁵

2020 წლის მარტში თურქეთმა რუსეთთან ცეცხლის შეწყვეტის შეთანხმება გააფორმა. ამის შემდეგ, თურქეთის ეროვნული სადაზვერვო ორგანიზაცია (MIT), რომელიც თითქმის ათი წლის განმავლობაში იყო ჩართული სირიის სამოქალაქო ომში, თითქოს ახალ სიჩქარეს აითვისებდა. გამოჩნდა ნიშნები, რომ HTS-თან კავშირები უფრო ღრმავდებოდა და მათთან ურთიერთობა ახალ ეტაპზე გადავიდა. ეს ცვლილებები აჩვენებს, თუ რამდენად დინამიკურად ვითარდება სირიასთან დაკავშირებული პოლიტიკური ურთიერთობები და როგორ ცდილობენ მხარეები ახალი გზების მოძიებას რეგიონალური სტაბილურობისა და საკუთარი გავლენის გაძლიერებას.⁶

რაც შეეხება ისრაელ-სირიის საკითხს, განსაკუთრებით აღსანიშნავია 1967 წელი, როდესაც ისრაელმა დაიპყრო გოლანის მაღლობები, რომლებიც ადრე სირიას ეკუთვნოდა. ისრაელმა შემდეგ მიიჩნია ეს ტერიტორია როგორც უსაფრთხოების საზღვარი. 1973 წლის სამხედრო კონფლიქტის შემდეგ მიღებული იყო *გადი-ხდაცვის ზონის* შეთანხმება, მაგრამ გოლანის სტატუსი ჯერჯერობით არ არის დაშვებული სირიასთან დიპლომატიური ურთიერთობის აღდგენამდე. საკითხის მოსაგვარებლად, არაბთა გაერთიანებულმა საამიროებმა ისრაელსა და სირიას შორის მოლაპარაკებებისთვის დამატებითი არხი შექმნეს, რომელიც ემსახურებოდა რეგიონულ დახმარებას სამხრეთელ მეზობელთან სულ უფრო მჭიდროდ

⁵ Dalay, G. Turkey has emerged as a winner in Syria but must now use its influence to help build peace. Chatham House.

⁶ Russia's Devastating Impact In Syria. The White Helmets.

ურთიერთობების მოსაგვარებლად. არაპირდაპირი კონტაქტები, რომლებიც აქამდე არ იყო ცნობილი, ფოკუსირებულია უსაფრთხოებისა და დაზვერვის საკითხებსა და ნდობის აღდგენაზე ორ სახელმწიფოს შორის, რომლებსაც ოფიციალური ურთიერთობები არ აქვთ, თუმცა რელიგიური ფაქტორიდან გამომდინარე და დამატებით, პალესტინის აღიარებით, ისრაელთან ურთიერთობის დალაგების პროცესი ჯერ კიდევ სამომავლო პერსპექტივაშია.

უნდა აღინიშნოს, რომ რეგიონს გარე ყველაზე დაინტერესებული, და ამავე დროულად, ზეგავლენის მატარებელი სახელმწიფო სირიისთვის რჩება ისევ რუსეთი. ტერორიზმთან ბრძოლის საბაბით, რუსეთი ოფიციალურად ჩაერია სირიაში 2015 წლის 30 სექტემბერს. რუსეთის ოპერაციები რეჟიმისთვის სასიცოცხლო რგოლი იყო და მისი ამბიციები სირიაში კვლავ გავლენას ახდენს ადგილზე ძალთა ბალანსზე. ინტერვენციის შემდეგ, რუსეთი დაეხმარა სირიის რეჟიმს სასტიკი სამხედრო კამპანიების დაწყებაში ალექსის ქალაქსა და მის გარეუბნებში, დამასკოს გარეთ სამხრეთ და აღმოსავლეთ ლუტაში, ჰომსში, დარააში, იდლიბისა და ჰამას ზოგიერთ ნაწილში. აღ-ასადის რეჟიმის სასარგებლოდ რუსული ინტერვენციის დაწყებიდან, გაფართოვდა იძულებით გადაადგილების კამპანიები და ანტისამთავრობო ქალაქების დაცლის მცდელობები. რუსული ინტერვენციის პირველი შედეგი იყო ალექსის აღმოსავლეთი უბნების განადგურება 2016 წელს და შედეგად, ამ უბნების მაცხოვრებლების იძულებით გადაადგილება. ამას მოჰყვა დამასკოს დასავლეთი და აღმოსავლეთი უბნების მაცხოვრებლების იძულებით გადაადგილება 2017 წელს. 2019 წელსაც გაგრძელდა იგივე პროცესები, რომლებსაც თან ახლდა რუსული სამხედრო თვითმფრინავების ინტენსიური დაბომბვა, გაგრძელდა, თუმცა, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ ისინი სირიის ისტორიაში ყველაზე მასშტაბურ კამპანიად შეაფასა. სირიის რეაგირების კოორდინაციის ჯგუფის (SRCG) მონაცემებით, 2019 წელს 1,182,772-ზე მეტი მშვიდობიანი მოქალაქე იძულებული გახდა დაეტოვებინა საკუთარი სახლები და გაქცეოდა სიკვდილს, ხოლო 2019 წლის ნოემბრიდან 2020 წლის თებერვლამდე პერიოდში, დაახლოებით 1,037,890 ადამიანი იქნა იძულებით გადაადგილებული.⁷

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ რუსულ-არაბული სამყაროს დიალოგს ხანგრძლივი ისტორია აქვს და არასდროს შეწყვეტილა. მას შემდეგ, რაც შესაბამისმა სახელმწიფოებმა დამოუკიდებლობა მოიპოვეს, ხოლო 1991 წლის შემდეგ რუსეთის ფედერაციამ, მჭიდრო სტრატეგიული ურთიერთობები დაამყარეს არაბი “მეგობრების” უმეტესობასთან. ლავროვმა განაცხადა, რომ “2013 წელს ჩვენ გადავწყვიტეთ ამ პროცესების სისტემატიზაცია და მრავალმხრივ საფუძველზე განთავსება. თითოეულ არაბულ ქვეყანასთან ორმხრივ კავშირებთან ერთად, ჩვენ შევთავაზეთ რუსეთ-არაბეთის თანამშრომლობის ფორუმის შექმნა - რუსულ-არაბული სამყაროს/რუსეთის-არაბული ლიგის პარტნიორობისა და დიალოგის

⁷ Sidlo, K. n.d. Geopolitical miscalculations: The case against Russia's presence in Syria. EUSS - European Union Institute for Security Studies.

პლატფორმა საგარეო საქმეთა მინისტრების დონეზე. ექვსი ასეთი მინისტრიალი უკვე ჩატარდა, დაახლოებით ორ წელიწადში ერთხელ.”⁸

რუსეთისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია სირიაში არსებული ურთიერთობის შენარჩუნება. მიუხედავად, იმისა, რომ ასადის რეჟიმი დაემხო, რუსეთი და მათ შორის, სირიაც იაზრებს, რომ მათ მჭირდო ურთიერთობა აქვთ ისტორიულ კონტექსტში და ბევრად მარტივი იქნება ახალი ხელისუფლებისთვისაც, რომ შენარჩუნებული ჰქონდეს სტრატეგიული ურთიერთობები. სირია რუსეთს აძლევს შესაძლებლობას დაიტოვოს გავლენა ახლო აღმოსავლეთში და ჰქონდეს ხმელთაშუაზღვაზე გასავლელი, პარალელურად, აქვს შესაძლებლობა ისევ ჰქონდეს სამხედრო ბაზები განლაგებული, სირიისთვის კი, მნიშვნელოვანია ჰყავდეს პარტნიორი, რომელიც დაეხმარება ეკონომიკურად ადადგინოს დანგრეული სახელმწიფოს ინფრასტრუქტურა თუ ეკონომიკა.

დასკვნა

სირია ყოველთვის გამოირჩეოდა თავისი გეოსტრატეგიული მნიშვნელობით, რადგან ის არა მხოლოდ ახლო აღმოსავლეთის, არამედ გლობალური ინტერესების გადაკვეთის ცენტრი გახლდათ. ამის გარდა, სირიის ეთნოკონფესიური მრავალფეროვნება: ალავიტები, სუნიტები, ქურთები, ქრისტიანები, სხვა უმცირესობები ქმნის საზოგადოებას, რომელიც მკვეთრად განსხვავდება რეგიონის სხვა ქვეყნებისგან. სწორედ ეს მრავალფეროვნება, ერთი მხრივ, სირიაში კულტურული და ისტორიული სიმდიდრის გარანტიაა, მეორე მხრივ კი, ხშირად სირთულეებს ქმნის შიდა პოლიტიკურ სტაბილურობაში. სირიის კონფლიქტმა ნათლად წარმოაჩინა უსაფრთხოების არქიტექტურა, მისი ტრანსფორმაცია პირდაპირ დამოკიდებულია როგორც შიდა ძალთა ბალანსზე, ისე რეგიონული და გლობალური მოთამაშეების მოქმედებაზე. რუსეთი, ირანი, აშშ, თურქეთი, ისრაელი და სპარსეთის ყურის სახელმწიფოები მუდმივად ცდილობენ საკუთარი ინტერესების დაცვის გზების პოვნას სირიის ტერიტორიაზე. მათი მოქმედებები არა მხოლოდ სამხედრო ჩარევებს, არამედ ეკონომიკურ, ჰუმანიტარულ და დიპლომატიურ ზემოქმედებასაც მოიცავს, რაც უშუალოდ აისახება უსაფრთხოების სისტემის სტრუქტურასა და ფუნქციონირებაზე.

სტატიაში განხილული საკითხების შედეგად იკვეთება რამდენიმე ძირითადი ფაქტორი, რომელიც განსაზღვრავს სირიის უსაფრთხოების არქიტექტურის ტრანსფორმაციას: შიდა პოლიტიკური სტაბილურობის დეფიციტი; რეგიონული მოთამაშეების კონკურენცია (თურქეთი, ირანი, ისრაელი და სპარსეთის ყურის ქვეყნები); გლობალური ძალების ჩართულობა (აშშ, ევროკავშირის ქვეყნები და განსაკუთრებით რუსეთი).

⁸ Chiragov, F. Can Russia turn a new leaf in bilateral ties with post-Assad Syria? TRT WORLD.

ყველა ეს ფაქტორი ქმნის როგორც სირთულეებს, ისე ახალი შესაძლებლობების წარმოქმნას უსაფრთხოების მოდელების ინოვაციური და მოქნილი სტრუქტურებისთვის. სირიაში მიმდინარე პროცესები გვიჩვენებს, რომ ქვეყანა კვლავაც დარჩება ახლო აღმოსავლეთის გეოსტრატეგიულ ცენტრალურ სივრცედ. მისმა უსაფრთხოების არქიტექტურამ, რომელიც მუდმივად იცვლება, შესაძლოა, მომავალ წლებში პირდაპირ განსაზღვროს არა მხოლოდ რეგიონის სტაბილურობა, არამედ ძალთა ბალანსი.

ასევე, მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ სირიაში შექმნილი რთული რეალობა აჩენს შესაძლებლობას ახალი ტიპის უსაფრთხოების სტრუქტურების ფორმირებისთვის, რომლებიც უფრო მოქნილი, რეგიონული კოალიციების ჩართულობით და შიდა სოციალურ-პოლიტიკური თანხმობით იფუნქციონირებენ. ქვეყნის გეოსტრატეგიული მნიშვნელობა, ეთნიკური მრავალფეროვნება და რესურსების პოტენციალი მას ერთ-ერთ ყველაზე მგრძნობიარე რეგიონულ და საერთაშორისო პოლუსად აქცევს, სადაც ყოველი ცვლილება სწრაფად აისახება როგორც სირიის, ისე ახლო აღმოსავლეთის პოლიტიკურ და სტრატეგიულ მაჩვენებლებზე.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. არტი, რ. ჯერვისი რ. საერთაშორისო პოლიტიკა – მუდმივი ცნებები და თანამედროვე საკითხები. თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2011.
2. გაჩეჩილაძე, რ. *ახლო აღმოსავლეთი – გეოპოლიტიკა*. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, 2019.
3. Chiragov, F. *Can Russia turn a new leaf in bilateral ties with post-Assad Syria?* TRT WORLD. 2025. <https://www.trtworld.com/article/04bdacf64246> (ბოლოს ნანახია 23/10/2025).
4. Dalay, G. Turkey has emerged as a winner in Syria but must now use its influence to help build peace. Chatham House. 2024. <https://www.chathamhouse.org/2024/12/turkey-has-emerged-winner-syria-must-now-use-its-influence-help-build-peace> (ბოლოს ნანახია 23/10/2025).
5. Hassan, T. *Syria events of 2024*. Human Rights Watch .2024. <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/syria> (ბოლოს ნანახია 23/10/2025).
6. Laub, Z. Maizland, L. Robinson, K and J. *Syria's Civil War: The Descent Into Horror*. Council on Foreign Relations. 2024. <https://www.cfr.org/article/syrias-civil-war> (ბოლოს ნანახია 23/10/2025).

7. oft, P. Mils, C. *Syria after Assad: Consequences and interim authorities* 2025. House of commons library. 2025.
8. *Russia's Devastating Impact In Syria*. The White Helmets . 2020.
<https://whitehelmets.org/en/latest/media-releases/russias-devastating-impact-in-syria>. (ბოლოს ნანახია 23/10/2025)
9. Sidlo, K. n.d. *Geopolitical miscalculations: The case against Russia's presence in Syria*. EUSS - European Union Institute for Security Studies. 2025.
<https://www.iss.europa.eu/publications/commentary/geopolitical-miscalculations-case-against-russias-presence-syria> (ბოლოს ნანახია 23/10/2025).
10. Smagin, N. *As the New Syrian Regime Gains Legitimacy, It Is Pushing Russia Out*. Carnegie - Russia Eurasia Center. 2025 <https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2025/06/syria-russia-growing-apart?lang=en> (ბოლოს ნანახია 23/10/2025).
11. *Syria - Risk Level: Current Crisis* . Global Centre For The Responsibility To Protect. 2025 <https://www.globalr2p.org/countries/syria/> (ბოლოს ნანახია 23/10/2025).